

УДК 349.2

Леонід Володимирович МОГІЛЕВСЬКИЙ,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України,

проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6994-6086>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ СОЦІАЛЬНО-ПАРТНЕРСЬКІ АКТИ ЯК СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ДЖЕРЕЛ ТРУДОВОГО ПРАВА

Однією з головних особливостей системи джерел трудового права, порівняно з джерелами інших галузей права, виступає те, що провідну роль у ній посідають такі її структурні елементи, як соціально-партнерські нормативно-правові акти. При цьому в більшості випадків на основі названих вище актів буде здійснюватися правове регулювання виключно трудових і пов'язаних із ними правовідносин. Іншими словами, наявність соціально-партнерських актів у структурі системи джерел трудового права є характерною особливістю цієї галузі права в цілому. Вищенаведене викликає необхідність визначення сутності, ролі та місця соціально-партнерських нормативно-правових актів у структурі системи джерел трудового права України.

Визначаючи сутність поняття «соціально-партнерський акт» як структурного елемента системи джерел трудового права, слід з'ясувати зміст кожного із його складових. За Великим тлумачним словником сучасної української мови: 1) «партнер»: компаньйон, товариш у якій-небудь справі, в якому-небудь занятті; про державу, громадське угруповання, підприємство тощо, з яким здійснюється яка-небудь спільна діяльність; 2) «партнерство»: положення партнера, того, хто бере участь із ким-небудь у спільній справі; узгоджені, злагоджені дії учасників спільної справи; взаємні відносини, контакти держав, громадських угруповань, підприємств тощо, основані на взаємовигідності та

рівноправності [1, с. 890]. З аналізу такого тлумачення складової досліджуваного поняття виходить, що соціально-партнерські акти є такими, що приймаються на багатосторонній основі, тобто включають декілька суб'єктів (сторін), які їх складають.

Досліджуючи таку складову вищенаведених актів, як категорія «соціальне» зазначимо, що вона є найбільшою за змістовим навантаженням і являє собою багатоаспектне та складне явище. У своєму дослідженні, що присвячено правовому регулюванню соціального партнерства на етапі реформування трудового права України, О. С. Арсентьєва дійшла висновків стосовно того, що соціальне партнерство є соціальним явищем, багатогранність якого передбачає дослідження його в багатьох аспектах, кожен з яких характеризує його з певної точки зору і є необхідним для врахування при визначенні поняття соціального партнерства. До того ж слід враховувати, що царина застосування праці – це лише одна з багатьох сфер, де застосовується соціальне партнерство [2, с. 35].

Важливо зазначити, що нормативно-правові соціально-партнерські акти локального характеру посідають найнижче місце серед інших структурних елементів системи джерел трудового права за таким критерієм, як їх юридична сила, оскільки виражають децентралізацію в правовому регулюванні трудових і пов'язаних із ними правовідносин. Вони конкретизують і доповнюють акти, які прийняті в централізованому порядку, з урахуванням специфіки конкретного виробництва в межах, визначених законодавством. У будь-якому разі суб'єкти локальної правотворчості не вправі виходити за межі наданої їм компетенції, а локальні норми не можуть суперечити загальним нормам про працю. Крім того, локальні норми не можуть погіршувати правовий стан працівника порівняно з чинним законодавством [3, с. 62].

Аналіз низки наукових позицій учених-правознавців, а також положень чинного національного законодавства надав змогу визначити нормативно-правові соціально-партнерські акти як структурні елементи системи джерел трудового права, укладені між представниками держави, роботодавців і працівників правові акти, які містять у своєму складі загальнообов'язкові формально визначені правила поведінки, відповідно до й на основі яких здійснюється правове регулювання трудових і тісно пов'язаних із ними правовідносин. Вищенаведені акти є тим правовим засобом, за допомогою якого досягається кінцева мета соціального діалогу зокрема та соціального партнерства взагалі. При цьому залежно від рівня соціального діалогу та його суб'єктивного складу нормативно-правові акти соціального партнерства можуть бути кількох видів: генеральна угода, галузева (міжгалузева) угода, територіальна (регіональна) угода, локальна (колективна) угода. Значення генеральної угоди як структурного елемента системи джерел трудового права полягає в тому, що серед інших нормативно-правових соціально-партнерських актів вона посідає провідне місце, тому що відповідно до її положень на національному рівні на договірній основі здійснюється правове регулювання трудових і пов'язаних із ними правовідносин, унаслідок чого встановлюються загальнообов'язкові домовленості. Значення й особливості галузевих угод як структурних елементів системи джерел трудового права України може бути охарактеризовано тим, що за допомогою прийняття таких нормативно-правових соціально-партнерських актів відбуваються домовленості у відповідній (галузевій) сфері трудових відносин, що спрямовані на вирішення нагальних проблем цієї сфери та визначення шляхів її розвитку і вдосконалення. Характерною особливістю таких структурних елементів системи джерел трудового права, як нормативно-правові соціально-партнерські акти, що приймаються на територіальному рівні, тобто територіальних і регіональних угод, є те, що вони покликані вирішити шляхом домовленості проблемні питання у сфері трудових і пов'язаних із ними правовідносин, що існують на певній адміністративно-територіальній одиниці держави, а також підвищити ефективність здійснення правового регулювання таких правовідносин.

Отже, особливість локальних нормативно-правових соціально-партнерських актів полягає в тому, що за їх допомогою здійснюється децентралізоване правове регулювання, що конкретизує та доповнює централізоване правове регулювання трудових і пов'язаних із ними правовідносин. Локальні нормативно-правові соціально-партнерські акти є найчисленнішими серед усіх без винятку структурних елементів системи джерел трудового права.

Список бібліографічних посилань

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
2. Арсентьева О. С. Правове регулювання соціального партнерства на етапі реформування трудового права України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Луганськ, 2010. 182 с.
3. Трудове право : підручник / М. І. Іншин, В. І. Щербина, Д. І. Сіроха та ін. ; за ред. М. І. Іншина та В. І. Щербини. Харків : НікаНова, 2012. 560 с.

Одержано 12.02.2021